

Lam Gods dat wegneemt...

www.anneprovoost.be

Het gruwelijkste horrorverhaal dat mijn kinderbrein ooit te verwerken kreeg kwam toen ik nog maar acht was. De juf van de derde klas vertelde ons over het principe van de zondebok bij de Azteken. Als daar iets fout liep, zei ze, wilden mensen graag een schuldige aanwijzen. Pas als die gevonden was keerde de rust terug. Ze had het over de offerschaal, het altaar, de slachtbank, het uitgerukte hart, het te drinken bloed... Korte tijd later was het Pasen en vertelde de dorpspastoor ons een soortgelijk verhaal. Ook hij had het over de offerschaal, het altaar, het onschuldige lam, het vlees dat je moest eten, en het te drinken bloed.

Zowel mijn juf als de pastoor maakten een onderscheid tussen de schuld van één mens en de schuld van een groep. Beiden kozen ze de kant van het onschuldige slacht-offer. Maar alleen in het verhaal van de Azteken werd het ritueel veroordeeld als barbaars of primitief. Bij het passieverhaal echter gingen de volwassenen helemaal mee in de gedachte dat groepsschuld overdraagbaar is op een ander. Ze kwamen woorden te kort om hulde te brengen aan de man die in onze plaats had geboet. Best verwarrend, vond ik, die twee uiteenlopende appreciaties. Dat je met een hele groep mensen aan iets schuldig kunt zijn, dat kon ik nog begrijpen. Maar dat je die collectieve schuld kon afwentelen met een wrede offer? Ik vroeg me af wat erger was: te boeten voor wat je verkeerd had gedaan, of je schuldig voelen omdat je een ander voor je misstap liet opdraaien.

Vandaag zoveel jaren later is er veel veranderd. Zondebokken zijn er nog genoeg, maar de idealisering van de schuldafwenteling is verdwenen. En we vertellen onze kinderen niet langer verhalen van wraak en bloed, maar liever van weerstand en verantwoordelijkheid. Goed zo, zou ik zeggen, alleen jammer dat daarmee ook het con-

cept van de collectieve schuld is verdwenen. Collectieve schuld is het soort tekortkoming waarbij je, als je ernaar op zoek gaat, altijd ook bij jezelf uitkomt. De klimaatverandering is er zo eentje. De wereld warmt op omdat we met z'n allen te veel verbruiken. De schuld ligt bij iedereen, en we kennen ons aandeel. Een *mea culpa* willen we nog wel slaan, dat is alleen maar sportief. Maar boete doen, dat zijn we niet echt van plan. Niemand van ons wil een kleiner tv-schermd, minder reizen, minder aardbeien en minder douchen. We willen alles behouden: dezelfde mobiliteit, dezelfde variëteit, dezelfde vrijheid. De uitweg die we hebben gevonden is om weer een heiland aan te wijzen waarop we onze collectieve schuld kunnen afwentelen.

Onze heiland vandaag is de alternatieve technologie. Als we het allemaal maar 'alternatief' doen, dan komt De Redding vanzelf. Heel soms oppert nog wel eens iemand dat we daar bovenop boete zouden kunnen doen door wat te minderen, omdat anders de schuld op wrede wijze wordt overgedragen op wie vandaag nog niet is geboren. Ons antwoord is evenwel unisono: waarom zouden we, we gaan toch niet pessimistisch doen, we geloven toch in De Redding? Boeten voor het collectief is *old school* - we zijn toch geen katholieken?